

Людмила Артемова, Олена Чумаченко

БЛАГОДІЙНІ ІНІЦІАТИВИ ТЕРЕЩЕНКІВ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОМУ ПРОСТОРІ ГЛУХОВА. ЛІКАРНЯ СВ. ЄФРОСИНІЇ

DOI: 10.5281/zenodo.6782773

© Л. Артемова, О. Чумаченко, 2022. CC BY 4.0

У другій третині XIX – на початку XX ст. поступальний успішний розвиток цукроварень Терещенків та максимізація їхніх прибутків сприяла зламові мотиваційної складової діяльності цих підприємств: від задоволення особистих потреб до їхнього соціального спрямування. Наслідком такої діяльності родини Терещенків стала зміна соціально-гуманітарного простору Глухова. **Мета та наукова новизна** комплексного та узагальнюючого дослідження полягає в заповненні існуючих інтелектуальних прогалів сучасної історичної регіоналістики та мікроісторіографічного наративу, на основі як опрацювання періодичних видань, так і першоджерел ЦДІАКу, ДАЧО, ДАСО, ЦДА Москви щодо особливостей меценатської діяльності Терещенків у Глухові у другій половині XIX – на початку XX ст. **Методологія дослідження** ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності, аналізу, а також історико-генетичному, історико-порівняльному методах. **Висновки.** Для буржуазного прошарку, у традиційному ще тоді християнському українському суспільстві, було нормою, згідно Божих заповідей, опікуватися бідними, знедоленими, каліками. Це стало однією з причин, яка спонукала Терещенків почати займатися меценатством у Глухові. Одним із феноменів соціальної відповідальності Терещенків у рідному місті стало, з-поміж іншого, заснування безплатної лікарні св. Єфросинії (1879 р.), яка знаходилася у віданні «Імператорського Людинолюбного Товариства» й передбачала надання допомоги насамперед незаможним верствам населення міста Глухова та Глухівського повіту без різниці в чині та званні. Медичний заклад утримувався на щорічні відсотки (3–4%) з основного недоторканого капіталу й мав надійний фінансовий фундамент та гарну матеріальну базу, що протягом років сприяло створенню умов для його успішної діяльності. Характер та обсяги «Звітів про діяльність Лікарні св. Єфросинії у Глухові Чернігівської губернії» говорять про те, що за короткий час лікарня стала найпопулярнішою в місті благодійною установою. Після смерті її фундаторів – Федора (15.06.1894) і Ніколи (19.01.1903) – цей медичний заклад знаходився під опікою їхніх нащадків-попечителів, членів багаточисленної родини Терещенків, і продовжував стабільно функціонувати до Жовтневого перевороту 1917 р.

Ключові слова: лікарня св. Єфросинії у Глухові, родина Терещенків, ЦДІАК, архівні документи, благодійність.

Українські прізвища Харитоненків, Симиренків, Ханенків, Яхненків, Чикаленків, Терещенків та ін. відомі здебільшого своєю національно-культурною та добродійною діяльністю.

У другій половині XIX ст. у цієї досить невеликої економічної еліти загалом та у землевласників й успішних підприємців Терещенків зокрема, зі зміною мотиваційної складової діяльності – максимізації прибутків, у пріоритеті стала соціально орієнтована робота. Наслідком цього стала, з-поміж іншого, зміна соціально-гуманітарного простору Глухова.

За нових суспільно-політичних умов побільшало наукових розвідок і навіть монографій, у яких історики, педагоги, економісти з аграрної проблематики, юристи намагаються аналізувати життєпис родини Терещенків, розглядають внесок родини в економічний та освітньо-культурний розвиток країни, здебільшого наголошуючи на соціальній відповідальності цукрозаводчиків та гуманістичному вимірі їхньої благодійної громадської діяльності.

Але якщо у своїх дослідницьких напрацюваннях О. Донік, О. Ясь, О. Ткаченко, В. Ковалинський, П. Біліченко, П. Ходос, І. Павловська, С. Поляруш, М. Факторович, І. Лісніченко, В. Опанасенко та ін. нині вийшли на новий рівень узагальнень щодо вивчення добродійних ініціатив Терещенків у Києві та інших регіонах України, то особливостям меценатської діяльності української еліти на батьківщині, у Глухові, присвячено лише поодинокі розвідки тендеційного характеру¹.

¹ Артемова Л.В. Перші благодійні ініціативи родини Терещенків у Глухові. Дитячий притулок (1871–1915 рр.). *Сіверщина в історії України*. 2021. № 14. С. 197.

Метою нашого дослідження є заповнення існуючих інтелектуальних прогалів сучасної історичної регіоналістики та мікроісторіографічного нарративу, на основі як опрацювання періодичних видань, так і першоджерел ЦДІАКу, ДАЧО, ДАСО, ЦДА Москви щодо особливостей меценатської діяльності Терещенків у Глухові в др. пол. XIX – на поч. XX ст.

Для буржуазного прошарку, у традиційному під ту пору християнському українському суспільстві, було нормою, згідно Божих заповідей, опікуватися бідними, знедоленими, каліками. Це стало однією із причин, яка спонукала Терещенків почати займатися меценатством у Глухові. Архівні документи ЦДІАКу засвідчують (Ф. 707), що благодійні програми в Глухові вони розпочали із заснування в 1871 р. дитячого притулку дворянина Артемія Терещенка².

Наступною сторінкою феномену соціальної відповідальності Терещенків у рідному місті стало створення ними безплатної лікарні св. Єфросинії (1879 р.).

Згідно з тогочасною практикою, засновані філантропічні заклади діставали назви на честь своїх фундаторів. Тож у місті по черзі з'явилися ще й трикласне міське училище Федора Артемієвича Терещенка (1891 р.), ремісниче училище Ніколи Артемієвича Терещенка (1899 р.), вихованці яких поповнювали лави працівників цукрових заводів підприємців³.

Щодо безплатної лікарні св. Єфросинії, то на думку В. Ковалинського, історика, який простежив генеалогічні зв'язки семи поколінь Терещенків протягом двох століть, цей медичний заклад був відкритий засновниками Ніколою та Федором Терещенками в пам'ять про їхню померлу матір Єфросинію Григорівну Терещенко⁴. Проте останні дослідження дають підставу стверджувати, що лікарня прийняла перших пацієнтів у 1879 р. Точна ж дата смерті Є.Г. Терещенко – 30 липня 1882 р. – була встановлена зі «Списка лиц, погребених под спудом Трех-Анастасієвської церкви г. Глухова и на погосте сей церкви»⁵.

Заснування лікарні св. Єфросинії припадає на час проведення земської медичної реформи. У той час у місті вже існувала Глухівська земська лікарня, яку земство отримало у спадок від «Приказа общественного призрения» зі всіма її фінансовими та матеріальними проблемами та досвідом поневірвання через відсутності її постійного приміщення⁶.

Заснована братами Терещенками лікарня св. Єфросинії знаходилася у віданні «Императорского человеколюбивого общества» й передбачала надання допомоги насамперед незможним верствам населення міста Глухова та Глухівського повіту без різниці в чині та званні. Безоплатне лікування у ній також отримували діти, які знаходилися на утриманні в дитячому сирітському притулку дворянина Артемія Терещенка. Лікарня мала чотири відділення: невиліковно хворих; тимчасово хворих, прийнятих у лікарню до лікування хвороби; хворих дітей із притулку Терещенка та надання консультацій (поліклінічне відділення з кабінетом лікаря)⁷.

Зауважимо, що під лікарню св. Єфросинії Федір та Нікола Терещенки пристосували новий кам'яний триповерховий (з урахуванням підвального поверху) будинок уздовж Києво-Московської вул., кінцева вартість якого складала 20 тис. руб. Останній був побудований 1877 р. на місці півтора поверхового будинку Федора Терещенка, який вщент згорів у 1875 р. Спочатку благодійники планували відкрити в ньому «Будинок для убогих і престарілих».

Для більш зручного розташування кабінетів у медичній установі згодом засновники профінансували ще й зведення нової прибудови. Відтак кожне відділення лікарні св. Єфросинії отримало необхідну кількість спеціальних кімнат, у яких розташовувалися чоловічі й жіночі палати. Для хворих, що зверталися за порадою лікаря, була облаштована окрема приймальня з кабінетом. Оснащення лікарні Федір та Нікола Терещенки також зробили за власний рахунок. До грудня 1878 р. було укладено проєкт статуту лікарні з назвою «Лікарня Святої Єфросинії» на честь матері жертводавців.

² Артемова Л.В. До питання щодо заснування у м. Глухові дворянином Терещенком дитячого притулку (1871 р.). *Мат. щорічної звітної наук.-практ. конф. здобувачів заг. сер., передвищої і вищої освіти, аспірантів, молодих учених*: 36. мат. щорічної звітної науково-практичної конф. Ч. 2 (здобувач ОНС «Доктор філософії»), 11–12 березня 2021 р. Глухів, 2021. С. 118–121.

³ Жукова С.П. До питання меценатської діяльності родини Терещенків у Глухові. Безплатна лікарня св. Єфросинії. *Ніжинська старовина*. 2019. № 27 (30). С. 46–52.

⁴ Ковалинський В.В. Меценаты Киева. Киев: Кий, 1998. 528 с.

⁵ Російський державний історичний архів. Ф. 549. Оп. 2. Стр. 45. Арк. 93.

⁶ Назарова В.В. История становления Глуховской земской больницы во второй половине XIX – начале XX вв. *Сіверщина в історії України*. 2018. № 11. С. 218–219.

⁷ Назарова В.В., Мирошніченко А.М. История больницы св. Евфросинии в Глухове. *Сіверщина в історії України*. 2021. № 14. С. 202.

29 червня 1879 р., у день Святих Апостолів Петра й Павла, відбулося урочисте освячення будівлі та відкриття лікарні. Лікарня мала 20 ліжок для надання медичної допомоги незаможним верствам населення, 12 з яких розташовувалося у відділенні тимчасово хворих, та додатково ще 5 ліжок було у відділенні хворих дітей притулку Терещенка⁸.

Шойно заснований у Глухові медичний заклад утримувався на щорічні відсотки (3–4%) з основного недоторканого капіталу, який пожертвували Федір та Нікола (по 30 тис. руб. кожний, усього 60 тис. руб.), та внесків попечителя й членів-благодійників (по 20 руб. щороку від кожного). Згодом заставні кошти фундаторів на функціонування лікарні для бідних зросли ще на 19450 руб., а в 1912–1914 рр. становили 233640 руб.⁹, збільшившись у такий спосіб майже в 4 рази протягом 36 років. Тож щорічний бюджет закладу мав надійний фінансовий фундамент, який, скажімо, у 1914 р. становив 12264 руб. 94 коп.¹⁰

Аналізуючи особливості витрат згідно кошторисів, які потрапили в наше поле зору, доходимо висновку, що лікарня св. Єфросинії мала надійний фінансовий фундамент та гарну матеріальну базу, яка протягом років сприяла успішній діяльності. Так, скажімо, у 1912–1914 рр. гроші витрачалися «на жалование служащим – 2488 руб. 66 коп.; на жалование прислуге – 667 руб. 25 коп.; на пищу больных, служащих и прислуге – 2964 руб. 99 коп.; на одежду, белье и спальные принадлежности – 114 руб. 52 коп.; на медикаменты и медицинские припасы – 445 руб. 72 коп.; на перевязочные принадлежности – 471 руб. 41 коп.; на хирургические инструменты – 39 руб. 35 коп.; на канцелярские расходы – 54 руб. 55 коп.; на ремонт движимого имущества – 244 руб. 81 коп.; на материалы для прачечной – 110 руб. 01 коп.; на отопление зданий – 1208 руб. 85 коп.; на освещение – 352 руб. 09 коп.; на ремонт зданий – 194 руб. 07 коп.; на установку электрического освещения (1912 р.) – 542 руб.; на содержание лошади – 183 руб.; на содержание чистоты – 332 руб. 60 коп». До лікарні була навіть проведена телефонна лінія з оплатою за цю послугу 40 руб. на рік¹¹.

Установчий документ (статут) лікарні св. Єфросинії передбачав, що управління закладом здійснював комітет, який у 1912–1914 рр. складався із попечителя лікарні дворянина Федора Федоровича Терещенка і його співробітників: статського радника Порфирія Михайловича Малченка, дворянина Володимира Михайловича Амосова, сина чиновника Леоніда Павловича Запрягаєва та лікаря – надвірного радника Йосифа Семеновича Кадигрובה. Крім того, при лікарні на платній основі значилися: сестра милосердя, фельдшер, доглядачка й писар¹².

Не дивно, що за короткий час лікарня стала найбільш популярною в Глухові благодійною установою. Характер та обсяги «Звітів про діяльність Лікарні св. Єфросинії у Глухові Чернігівської губернії» за різні роки дозволяють висувати, що кількість бажаючих скористатися послугами цього медичного закладу невпинно зростала. Якщо в Глухівській земській лікарні амбулаторні хворі обчислювалися одиницями, то до лікарні св. Єфросинії щоденно зверталися десятки людей.

Пацієнтів щодня приймали впродовж кількох годин. Незаможні та бідні, окрім консультацій, отримували ще й безкоштовні ліки. У разі необхідності для встановлення точного діагнозу залучалися лікарі, які працювали в інших медичних закладах міста, і такий консиліум для хворого також був безкоштовним¹³. За найбільш розповсюдженими тоді хворобами у лікарні св. Єфросинії виділяли такі профілі: терапевтичний, хірургічний, пологовий, офтальмологічний, дерматологічний, ЛОР¹⁴.

Відомо, що в рік відкриття лікарні (1879 р.) стаціонарні медичні послуги отримали 163 чоловіки та 41 жінка, послуги амбулаторного лікування – 1135 осіб. Утримання закладу обійшлося у 2844 руб. Наступні роки позначилися прогресивним нарощуванням видатків унаслідок збільшення числа хворих, яких обслуговувала лікарня. Зокрема в 1886 р. на утримання лікарні було витрачено 6535 руб., а в стаціонарі пролікувалося вже 381 осіб, з яких 19 померло; послуги амбулаторного лікування у зазначеному році отримали 8218 осіб¹⁵.

Відповідно до заявленої в статуті назві – для бідних і незаможних людей – у безоплатній лікарні св. Єфросинії, станом на 1912–1914 рр., допомога надавалася таким верствам населення, як-от: селяни й козаки – 172 ос.; міщани – 35 ос.; дворяни й чиновни-

⁸ Назарова В.В., Мирошніченко А.М. История больницы св. Евфросинии... С. 203.

⁹ Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДІАК). Ф. 830. Оп. 1. Спр. 1032.

¹⁰ Там само.

¹¹ ЦДІАК. Ф. 830. Оп. 1. Спр. 1032.

¹² Там само.

¹³ Жукова С.П. До питання меценатської діяльності родини Терещенків у Глухові. Безплатна лікарня св. Єфросинії. *Ніжинська старовина*. 2019. № 27 (30). С. 46–52.

¹⁴ ЦДІАК. Ф. 830. Оп. 1. Спр. 1032.

¹⁵ Частная и общественная благотворительность Глухова. *Черниговские губернские новости*. 1887. № 29. С. 4–5.

ки – 4 ос.; купці та почесні громадяни – 2; духовництво – 3; військові – 115 ос. Виокреми-мо також осіб щодо професійної спеціалізації та роду діяльності тогочасного глухівського соціуму, які зверталися зі скаргами на здоров'я до цієї медичної установи: «без определенных занятий – 3; землепашцев – 119; занимающихся домашним хозяйством – 92; ремесленников – 17; чернорабочих – 54; прислуги – 15; торговцев – 11; учащихся – 7; нищих – 13»¹⁶.

Стосовно актуального питання заснування лікарні св. Єфросинії в Глухові (1879 р.), то узагальнене дослідження на основі аналізу першоджерел дозволяє беззаперечно стверджувати, що і після смерті її фундаторів – Федора (15.06.1894) і Ніколи (19.01.1903) – цей медичний заклад перебував під опікою їхніх нащадків-попечителів, членів великої родини Терещенків, і постійно та стабільно функціонував. Це схарактеризовано, наприклад, у «Звіті про діяльність Лікарні св. Єфросинії у Глухові Чернігівської губернії за 1914 рік»: «... число дней, проведенных больными в больнице – 4626; среднее число дней на каждого больного – 14; среднее суточное число больных в году равнялось 17; стоимость кровати в отчетном году определялась в 487 руб. 43 коп.; содержание больного обошлось в 36 руб. 81 коп., суточное содержание больного равнялось 2 руб. Довольствие больных, как и раньше, производилось по трактирной системе; суточное довольствие обошлось в 30½ коп., считая больных, служащих и прислугу. По примеру прежних лет, каждая суббота производились операции, накопившиеся за неделю, причем приема приходящих больных не было. Если же накопившиеся операции не могли быть произведены, или же неотложность оперативной помощи исключала возможность проволоочки, то операции производились в другие дни недели, но не более, как одной в день (речь идет о крупных операциях), и в таком случае при приеме приходящих больных. Таких дней, в которые производились операции и не было приема приходящих больных, было 18. Кроме того, приема приходящих больных не было в дни больших праздников – 10 дней, в продолжение 92-х летних дней по случаю закрытия больницы для ремонта и дезинфекции, а также с 1 сентября в виду поступления в больницу больных и раненых воинских чинов с театра войны. Таким образом рабочий год больницы по отделу приходящих больных равнялся 123 дням. Помимо оперативных приходящих больных все хирургические, нуждающиеся в перевязках, получали таковые бесплатно; таких перевязок в отчетном году сделано было амбулаторным и стационарным больным 7157»¹⁷.

Після Жовтневого перевороту, у 1918 р., за нових суспільно-політичних умов, з метою позбутися інформації про засновників, «експлуататорів-капіталістів Терещенків» у назві медичного закладу, його назвали – Місцева лікарня. На цьому закінчилася історія лікарні св. Єфросинії, але історія лікувально-профілактичних закладів, які ось уже 140 років розташовуються в цій будівлі, продовжується.

Нині будівля колишньої безоплатної лікарні св. Єфросинії – об'єкт культурної спадщини, який за сприяння Ученої ради Національного заповідника «Глухів», наказом Міністерства культури України від 18.01.2006 р. № 4 занесений до Державного реєстру нерухомих пам'яток України за категорією «пам'ятки історії місцевого значення» (охоронний № 2246–См)¹⁸. Зараз мурований триповерховий будинок, розташований в історичному середмісті Глухова, чільним північним фасадом виходячи на одну з центральних вулиць – Києво-Московську, є одним із головних компонентів пам'яток архітектури XIX ст., збудованих коштом меценатів Терещенків.

Отже, жертвувати на потреби суспільства сотні тисяч рублів, опікуючись гуманітарним простором Глухова, Терещенки у др. пол. XIX – на поч. XX ст. сприяли не лише покращенню соціальної настрою в міському середовищі, а й культурному відродженню колишньої гетьманської столиці, яка, після свого стрімкого занепаду в XVIII ст., завдяки активності глухівської економічної еліти, змінила своє архітектурне обличчя й поступово почала перетворюватися на впорядковане, забезпечене інфраструктурою місто.

Тема благодійності Терещенків у Глухові не обмежується цією статтею та заслуговує на окреме дисертаційне дослідження. Комплексне узагальнене вивчення меценатської діяльності Терещенків у соціально-гуманітарному просторі триває.

References

Artemova L.V. (2021). *Pershі blahodiini initsiatyvy rodyny Tereshchenkiv u Hlukhovi. Dytiachy prytulok (1871–1915 rr.)* [The first charitable initiatives of the Tereshchenko family in Hlukhiv. Children's shelter (1871–1915)]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy – Siverschyna in the history of Ukraine*. Iss. 14. P. 197.

Artemova, L.V. (2021). *Do pytannia shchodo zasnuvannia u m. Hlukhovi dvorianynom Tereshchenkom dytiachoho prytulku (1871 r.)* [To the question of the establishment of a children's shelter in Hlukhiv by a nobleman Tereshchenko (1871)]. *Materialy shchorichnoi zvitnoi naukovo-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv zahalnoi serednoi, peredyshchoi i vyshchoi osvity, aspirantiv, molodykh uchenykh:*

¹⁶ ЦДІАК. Ф. 830. Оп. 1. Спр. 1032.

¹⁷ ЦДІАК. Ф. 830. Оп. 1. Спр. 1032.

¹⁸ Паспорт об'єкта культурної спадщини «Безплатна лікарня св. Єфросинії». Охоронний номер 2246 – См. Науковий архів Національного заповідника «Глухів». Інв. № 36.

Zb. mat. shchorichnoi zvitnoi naukovo-praktychnoi konf. – Materials of the annual reporting scientific-practical conference of general secondary school applicants, higher and Higher education, graduate students, young scientists: Coll. of works of the annual scientific-practical conf. Ch. 2. P. 118–121.

Nazarova, V.V., Miroshnichenko, A.M. (2021). Istoriya bolnitsy sv. Yevfrosinii v Glukhove [The history of the hospital of St. Yephrosyne in Glukhov]. *Sivershchina v istorii Ukrainy – Siverschyna in the history of Ukraine*. Iss. 14. P. 202.

Zhukova S.P. (2019). Do pytannia metsenatskoi diialnosti rodyny Tereshchenkiv u Hlukhovi. Bezplatna likarnia sv. Yefrosynii [To the question of patronage of the Tereshchenko family in Hlukhiv. Free Hospital of St. Yephrosyne]. *Nizhynska starovyna – Nizhyn antiquity*. Iss. 27 (30). P. 46–52.

Артемова Людмила Вікторівна – аспірантка кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка (вул. Терещенків, 47, м. Глухів, 41400, Україна).

Artemova Liudmyla V. – Post-graduate Student of History, Law and Teaching Methods Department of O. Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (47 Tereshchenko Str., Hlukhiv, 41400, Ukraine).

E-mail: milaa3375@gmail.com

Чумаченко Олена Анатоліївна – кандидат історичних наук, доцент, Директор Навчально-наукового Інституту філології та історії Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка, (вул. Терещенків, 47, м. Глухів, 41400, Україна).

Chumachenko Olena A. – Ph.D., Associate Professor, Director of the Educational and Scientific Institute of Philology and History Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (47 Tereshchenko Str., Hlukhiv, 41400, Ukraine).

E-mail: jasmine@ukr.net

CHARITABLE INITIATIVES OF THE TERESHCHENKO FAMILY IN THE SOCIO-HUMANITARIAN ENVIRONMENT OF HLUKHIV TOWN. HOSPITAL OF ST. YEPHROSINIA

In the second third of XIX – early XX c. the progressive successful development of Tereshchenkos' sugar factories and the maximization of their profits contributed to the breakdown of the motivational component of the activities of these entrepreneurs: from meeting personal needs to their social orientation. The consequence of such activities of the Tereshchenko family was a change in the social and humanitarian space of Hlukhiv. The purpose and scientific novelty of the study is to fill the existing intellectual gaps of modern historical regionalism on the basis of processing periodicals and primary sources of Central State Historical Archive of Kyiv, State archive of Chernihiv region, State archive of the Sumy region, Central State Archive of Moscow on the peculiarities of Tereshchenkos' patronage in Hlukhiv in the second half of XIX – early XX c. The research methodology is based on the principles of historicism, objectivity, analysis, as well as historical-genetic, historical-comparative methods. Conclusions. For the bourgeoisie, in the traditional Christian Ukrainian society of that time, it was the norm of the worldview to take care of the poor, the disadvantaged, the crippled, as God commanded. This was one of the reasons that prompted the Tereshchenkos to start patronage in Hlukhiv. One of the phenomena of social responsibility of the Tereshchenkos in their hometown was, among other things, their creation of a free hospital of St. Yephrosynia (1879), which was run by the «Imperial Philanthropic Society» and provided assistance primarily to the poor, regardless of the rank and title of the city of Hlukhiv. The medical institution was maintained at an annual interest rate (3–4%) of the fixed intact capital and had a solid financial foundation and a good material base, which over the years contributed to the creation of conditions for its successful operation. The nature and scope of «Reports on the activities of the Hospital of St. Yephrosynia in Hlukhiv, Chernihiv Province» says that in a short time the hospital has become the most popular charitable institution in Hlukhiv. After the death of its founders – Fedor (15 of June, 1894) and Nikola (19 of January, 1903) – this medical institution was under the care of their descendants, trustees, members of the large Tereshchenko family and continued to operate permanently and stably function until the October Revolution of 1917.

Key words: Hospital St. Yephrosynia in Hlukhiv, the Tereshchenko family, Central State Historical Archive of Kyiv, archival documents, charity.

Дата подання: 1 грудня 2021 р.

Дата затвердження до друку: 20 грудня 2022 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Артемова, Л., Чумаченко, О. Благодійні ініціативи Терещенків у соціально-гуманітарному просторі Глухова. Лікарня св. Єфросинії. *Сіверянський літопис*. 2022. № 1. С. 25–29. DOI: 10.5281/zenodo.6782773.

Цитування за стандартом APA

Artemova, L., Chumachenko, O. (2022). Blahodiini initsiatyvy Tereshchenkiv u sotsialno-humanitarnomu prostori Hlukhova. Likarnia sv. Yefrosynii [Charitable initiatives of the Tereshchenko family in the socio-humanitarian environment of Hlukhiv town. Hospital of st. Yephrosynia]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 2022, 1, P. 25–29. DOI: 10.5281/zenodo.6782773.